

NORGES HØYESTERETT

Den 15. februar 2007 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2007-00325-A, (sak nr. 2006/1449), sivil sak, kjæremål,

Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S
”Kvitnes” GmbH & Co KG

(advokat Trond Eilertsen)

mot

Staten v/Fiskeri- og kystdepartementet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Henning Nordtvedt)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder begjæring om opprettelse av begrensningsfond etter havariet av lasteskipet MS Rocknes. Spørsmålet er om fondets størrelse skal fastsettes etter reglene i sjøloven kapittel 9 avsnitt III, jf. London-konvensjonen 1976 om begrensning av ansvaret for sjørettslige krav (heretter ”1976-konvensjonen”), eller etter reglene i kapittel 9 del II, jf. 1996-protokollen til London-konvensjonen (heretter ”1996-protokollen”).
- (2) MS Rocknes eies av det tyske rederiet Hans-Jürgen Hartman M/S ”Kvitnes” GmbH & Co KG (heretter omtalt som ”rederiet”). Rocknes havarerte 19. januar 2004 i skipsleden ved Bergen. Det var 30 personer om bord i skipet – 18 personer omkom. Havariet forårsaket også omfattende oljesøl.
- (3) Kystverket fattet våren 2004 vedtak om å gjøre rederiet ansvarlig for utgiftene til berging og opprenskning etter oljesølet. Rederiet anla 12. mai 2004 søksmål mot staten ved Fiskeridepartementet om gyldigheten av Kystverkets vedtak. Subsidiært nedla rederiet påstand om adgang til å begrense ansvaret etter 1976-konvensjonen. Denne saken er senere stanset etter begjæring fra partene.
- (4) Ved forliksklage 3. november 2004 klaget Alvøen Kennel rederiet inn for Bergen forliksråd med krav om erstatning etter Rocknesulykken. Som følge av forliksklagen

fremsatte rederiet 28. april 2005 begjæring for Bergen tingrett om opprettelse av begrensningsfond. Ved Bergen tingretts kjennelse 22. august 2005 ble begjæringen avvist. Gulating lagmannsrett opphevet kjennelsen ved kjennelse 6. januar 2006. Bergen tingrett avsa deretter 7. februar 2006 kjennelse med slik slutning:

”I anledning havariet av lasteskipet ”Rocknes” den 19. januar 2004 opprettes begrensningsfond etter reglene i sjøloven stort kr. 90.000.000,- -kroner nittimillioner-.”

- (5) Tingretten mente at opprettelsen av fondet reguleres av sjøloven kapittel 9 del II. Rederiet påkjærte kjennelsen til Gulating lagmannsrett. Kjente kravshavere etter havariet ble ansett som kjæremotparter. I tillegg til staten ved Fiskeri- og kystdepartementet og Alvøen Kennel, var dette Vesta Forsikring AS og If Skadeforsikring NUF. Gulating lagmannsrett avsa 3. juli 2006 kjennelse med slik slutning:

”1. Tingrettens kjennelse stadfestes.

2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S ”Kvitnes” GmbH og Co KG til Fiskeri- og Kystdepartementet kr 11 500,- kroner ellevetusenfemhundre, innen 2 – to – uker fra forkynnelse av kjennelsen med tillegg av lovens forsinkelsesrent fra forfall og til betaling skjer.”

- (6) Også lagmannsretten mente at opprettelsen av fondet reguleres av sjøloven kapittel 9 del II. Avgjørende for resultatet var at Tyskland etter lagmannsrettens syn var bundet av 1996-protokollen da rederiet 12. mai 2004 begjærte ansvarsbegrensning. Protokollen var da riktignok ikke i kraft verken internasjonalt eller for Tyskland, men etter lagmannsrettens syn måtte Tyskland i relasjon til sjøloven § 170 anses for å være bundet av protokollen allerede fra ratifiseringen 3. september 2001.
- (7) Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S ”Kvitnes” GmbH & Co KG har påkjært lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålet gjelder lagmannsretten lovtolking. Kjæremålsutvalget har besluttet at kjæremålet i sin helhet skal avgjøres av Høyesterett, og justitiarius har besluttet at partsforhandling skal finne sted etter reglene for ankesaker, jf. lov 25. juni 1926 nr. 2 § 6 andre ledd.
- (8) Kjæremålssaken er ved kjennelser 21. desember 2006, 4. desember 2006 og 2. februar 2007 hevet mellom Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S ”Kvitnes” GmbH & Co KG og henholdsvis Alvøen Kennel, Vesta Forsikring AS og If Skadeforsikring NUF. Staten ved Fiskeri- og kystdepartementet er etter dette den eneste kjæremotparten.
- (9) *Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S ”Kvitnes” GmbH & Co KG* har i hovedsak anført:
- (10) Lagmannsretten har tolket begrepet ”begjæring” i sjøloven § 170 uriktig. Det kreves ikke at begrensning gjøres gjeldende som innsigelse mot en kreditor som har tatt rettslige skritt for å inndrive kravet.
- (11) Subsidiært er det anført at ”tidspunkt da begjæringen fremsettes” i § 170 ikke kan tolkes etter sin ordlyd. Hendelsestidspunktet og ikke begjæringstidspunktet må avgjøre hvilket regelsett som skal anvendes. Kapittel 9 del III, jf. 1976-konvensjonen gjelder dermed for ansvarlige fra stater som da hendelsen inntraff, var bundet av 1976-konvensjonen, selv om staten var bundet av 1996-protokollen da begjæringen ble satt frem. Tolkingen har støtte i forarbeidene. Det er også i strid med folkeretten og Grunnloven § 97 å anvende

1996-protokollen med den høyere beløpsbegrensningen på en hendelse som fant sted før konvensjonen trådte i kraft.

- (12) Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S "Kvitnes" GmbH & Co KG har lagt ned slik påstand:

- "1. I anledning havari av lasteskipet "Rocknes" den 19. januar 2004 opprettes begrensningsfond etter reglene i sjøloven stort NOK 38.000.000 – kroner trettiåttmillioner.**
- 2. Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S "Kvitnes" GmbH & Co KG tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer."**

- (13) *Staten ved Fiskeri- og kystdepartementet* har for Høyesterett frafalt den anførsel lagmannsretten bygget på, nemlig at Tyskland skulle være bundet av 1996-protokollen allerede fra ratifiseringen av protokollen. Men etter statens syn er lagmannsrettens resultat likevel riktig.

- (14) Staten anfører at lagmannsretten har tolket begrepet "begjæring" i sjøloven § 170 riktig. Begrensning kan bare gjøres gjeldende som innsigelse mot en kreditor som har tatt rettslige skritt for å inndrive kravet.

- (15) Formuleringen "tidspunkt da begjæringen fremsettes" må tolkes etter sin ordlyd: Valg av regelsett må skje ut fra situasjonen på det tidspunkt ansvarsbegrensning kreves. Det følger av forarbeidene at de lavere satser etter 1976-konvensjonen bare skal brukes der konvensjonen gjør dette nødvendig. De skadelidtes vern skal styrkes så langt folkeretten gir anledning til det, jf. blant annet Ot.prp. nr. 90 (1998–1999) side 11 og 19. Forarbeidene viser at valg av ordlyd er bevisst.

- (16) 1976-konvensjonen artikkel 15 åpner for å la tidspunktet da konvensjonens regler blir påberopt for statens domstoler, være avgjørende for om konvensjonen skal komme til anvendelse eller ikke. Heller ikke 1996-protokollen artikkel 9 (3) stenger for en slik løsning. Sjøloven § 170 er derfor ikke i strid med folkeretten.

- (17) I mangel av en uttrykkelig forrangsbestemmelse går norsk rett ved motstrid uansett foran de aktuelle traktatbestemmelser, jf. eksempelvis Rt. 2000 side 1811. Heller ikke forholdet til Grunnloven § 97 tilsier at ulykkestidspunktet må legges til grunn.

- (18) Staten har nedlagt slik påstand:

- "1. Kjæremålet forkastes.**
- 2. Staten v/Fiskeri- og kystdepartementet tilkjennes saksomkostninger for lagmannsrett og Høyesterett med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling finner sted."**

- (19) *Jeg er kommet til at kjæremålet fører frem.*

- (20) Jeg bemerker først at kjæremålet er et videre kjæremål, slik at Høyesteretts kompetanse er begrenset etter reglene i tvistemålsloven § 404 første ledd nr. 3. Kjæremålet gjelder lagmannsrettens lovtolking, som Høyesterett kan prøve.

- (21) Da Rocknes havarerte 19. januar 2004, hadde sjøloven to regelsett om begrensning av ansvar: del II om begrensning av ansvaret etter reglene i 1996-endringsprotokollen til London-konvensjonen 1976 om begrensning av ansvaret for sjørettslige krav, og del III om begrensning av ansvaret etter reglene i London-konvensjonen 1976. Ansvarsgrenser ved begrensning etter del II følger av § 175, mens grenser ved begrensning etter del III følger av § 184. Grensene er vesentlig høyere etter § 175 enn etter § 184.
- (22) Virkeområdet for reglene i del II og del III reguleres av sjøloven § 170, som på havaritidspunktet lød slik:
- ”Reglene i avsnitt II gjelder i alle tilfelle hvor begrensning av ansvar gjøres gjeldende ved norsk domstol, hvis ikke annet følger av annet ledd.**
- Reglene i avsnitt III gjelder bare hvis den som gjør gjeldende begrensning av ansvar begjærer det, og vedkommende på det tidspunkt da begjæringen fremsettes har sitt hovedforretningssted eller, hvis vedkommende ikke har noe hovedforretningssted, har sin bopel, i en fremmed stat som er bundet av London-konvensjonen 1976 om begrensning av ansvaret for sjørettslige krav (1976-begrensningskonvensjonen), men ikke av endringsprotokollen av 1996 til 1976-begrensningskonvensjonen (1996-endringsprotokollen).”**
- (23) Paragraf 170 ble gitt ved lov 7. januar 2000 nr. 2 – samtidig som Stortinget samtykket i ratifikasjon av 1996-protokollen – og trådte i kraft 1. juli 2000. Da arbeidet med å forberede ratifikasjon og innarbeidelse i norsk rett pågikk, ble det antatt at det fortsatt ville ta tid før 1996-protokollen ville tre i kraft internasjonalt. Av hensyn til de skadelidte ønsket man at Norge skulle gi 1996-regelverket anvendelse allerede fra et tidligere tidspunkt, så langt dette kunne la seg gjøre innenfor Norges folkerettslige forpliktelse etter 1976-konvensjonen, se Ot.prp. nr. 90 (1998–1999) side 9. Dette er bakgrunnen for at det gjelder ulike regler i forhold til ulike ansvarlige, avhengig av hvilke konvensjonsforpliktelser Norge har i forhold til den staten der den ansvarlige er hjemmehørende.
- (24) Da Rockneshavariet skjedde, var Tyskland bundet av 1976-konvensjonen. 1996-protokollen trådte i kraft for Tyskland samme dag som den trådte i kraft internasjonalt – 13. mai 2004. Da begjæring om opprettelse av ansvarsbegrensningsfond ble satt frem 28. april 2005, var protokollen følgelig trådt i kraft for Tyskland. Men ansvaret for sjørettslige krav for hendelser før ikrafttredelsen skal etter tysk rett begrenses etter 1976-konvensjonen.
- (25) Ut fra mitt syn på saken finner jeg ikke grunn til å gå inn på den kjærende parts prinsipale anførsel om at det ikke er nødvendig at ansvarsbegrensning gjøres gjeldende som innsigelse mot en kreditor som har tatt rettslige skritt for å inndrive kravet. I det følgende konsentrerer jeg meg om den subsidiære anførselen. Det sentrale spørsmål her er hvorvidt sjøloven kapittel 9 del II, jf. 1996-protokollen gjelder for ansvarlige fra stater som var bundet av 1996-protokollen da begjæring om ansvarsbegrensning ble satt frem, når vedkommende stat da hendelsen inntraff, var bundet av 1976-konvensjonen.
- (26) Jeg finner først grunn til å understreke at det grunnlaget lagmannsretten bygget sin avgjørelse på, er uriktig. 1996-protokollen ble for Tysklands del bindende fra ikrafttredelsen 13. mai 2004. Tyskland kan i relasjon til sjøloven § 170 ikke anses for å være folkerettslig bundet allerede fra ratifikasjonstidspunktet, som var 3. september 2001.

- (27) Staten har anført at formuleringen ”på det tidspunkt da begjæringen fremsettes” i § 170 andre ledd må forstås slik at begjæringstidspunktet og ikke hendelsestidspunktet skal danne skjæringspunkt. Hvorvidt denne formuleringen tar sikte på å løse situasjonen hvor den ansvarlige kommer fra en stat som var bundet av 1976-konvensjonen på hendelsestiden og 1996-protokollen på begjæringstiden, fremgår imidlertid ikke klart av bestemmelsen. Ordlyden må uansett leses i lys av forarbeidene. I de generelle motiver til sjøloven § 170 i Ot.prp. nr. 90 (1998–99) side 12 heter det:

”Departementet ... legger ... opp til at Norge skal begynne å anvende 1996-protokollens regler allerede før 1996-protokollen trer i kraft internasjonalt. Dette lar seg gjøre bare i begrenset grad, fordi Norge etter 1976-konvensjonen er forpliktet til å anvende 1976-konvensjonens regler i forhold til ansvarlige fra konvensjonsstatene. Etter 1976-konvensjonen artikkel 15 er det imidlertid adgang til å gjøre unntak i forhold til ansvarlige fra stater som ikke er tilsluttet 1976-konvensjonen. Bestemmelsen som foreslås i utkastet til ny § 170 i sjøloven gjennomfører derfor 1996-protokollens regler så langt dette lar seg gjøre innenfor rammen av 1976-konvensjonen.

Slik ikrafttredelse før 1996-protokollen trer i kraft internasjonalt er av relativt begrenset betydning, fordi Norge fortsatt vil være internasjonalt forpliktet til å anvende 1976-konvensjonens regler i forhold til alle ansvarlige fra 1976-konvensjonsstater, jf lovutkastet § 170. Reglene i avsnitt II i sjøloven kapittel 9 vil frem til 1996-protokollen trer i kraft internasjonalt, derfor bare kunne anvendes i forhold til ansvarlige fra stater som ikke er tilsluttet 1976-konvensjonen.”

- (28) Og i de spesielle merknadene på side 21 i proposisjonen heter det:

”Formålet med reglene i utkastet § 170 er å gi 1996-reglene så bred anvendelse som mulig, innenfor rammen av de forpliktelser som gjelder etter 1976-konvensjonen. Etter 1976-konvensjonen artikkel 15 nr 1 er utgangspunktet at konvensjonens bestemmelser skal anvendes i alle saker for domstolene i de kontraherende stater. Det er imidlertid adgang til å gjøre unntak i forhold til personer som ikke har bopel eller hovedforretningssted i en kontraherende stat. Utkastet § 170 første ledd bestemmer derfor at 1996-reglene (utkastet avsnitt II) i utgangspunktet skal komme til anvendelse i alle saker, mens det i annet ledd gjøres unntak for de sakene der Norge etter 1976-konvensjonens regler er forpliktet til å anvende 1976-reglene. Utkastet § 170 annet ledd bestemmer derfor at 1976-konvensjonens regler (utkastet avsnitt III) bare skal komme til anvendelse når den ansvarlige påberoper seg 1976-konvensjonens regler, og den ansvarlige har hovedforretningssted eller bopel i en 1976-stat. ... Etter utkastet § 170 annet ledd er det vedkommendes hovedforretningssted eller bopel på det tidspunktet begjæring om ansvarsbegrensning fremsettes som er avgjørende.”

- (29) Uttalelsene tyder på at det var lovgivernes mening at 1996-protokollens regler – før de trådte i kraft internasjonalt – bare skulle anvendes overfor ansvarlige fra stater som ikke var tilsluttet 1976-konvensjonen. Det er ikke noe som tyder på at man mente at reglene også skulle komme til anvendelse overfor ansvarlige fra stater som før ikrafttredelsen av 1996-protokollen var bundet av 1976-konvensjonen, i en overgangssituasjon hvor hendelsen skjedde før ikrafttredelsen av 1996-protokollen, mens begjæring om ansvarsbegrensning først ble satt frem etter ikrafttredelsen.
- (30) Forarbeidene understreker gjentatte ganger betydningen av at Norge overholder sine internasjonale forpliktelser, jf. blant annet Ot.prp. nr. 90 (1998–99) side 9. I denne sammenheng står 1996-protokollen artikkel 9 (3) sentralt. Bestemmelsen lyder slik i norsk oversettelse:

”Konvensjonen, slik den er endret ved denne protokoll, skal bare gjelde for krav som oppstår ved hendelser som finner sted etter at denne protokoll trer i kraft for hver stat som er part i protokollen.”

(31) I forhold til ansvarlige fra stater som er part i 1976-konvensjonen, kan 1996-protokollen altså bare påberopes for hendelser inntruffet etter den internasjonale ikrafttreddelsen.

(32) Staten har anført at 1976-konvensjonen artikkel 15 likevel åpner for å la tidspunktet da konvensjonens regler blir påberopt for statens domstoler, være avgjørende. Artikkel 15 (1) lyder slik i norsk oversettelse:

”Denne konvensjon skal anvendes i alle tilfelle hvor en person som nevnt i artikkel 1 søker å begrense sitt ansvar ved domstolen i en kontraherende stat eller å oppnå løslatelse av skip eller annen eiendom eller frigivelse av sikkerhet stilt innenfor en slik stats jurisdiksjon. Dog kan enhver kontraherende stat utelukke helt eller delvis fra anvendelsen av denne konvensjon enhver person omhandlet i artikkel 1 som på det tidspunkt da konvensjonens regler blir påberopt for statens domstoler, ikke har sin bopel i en kontraherende stat eller ikke har hovedkontor for sin forretning i en kontraherende stat, eller ethvert skip som det blir påberopt begrensingsrett for eller søkt løslatelse av, og som ikke på det foran angitte tidspunkt fører en kontraherende stats flagg.”

(33) Jeg kan ikke se at formuleringen ”konvensjonens regler blir påberopt for statens domstoler” gjør at en stat står fritt til å velge begjæringstidspunktet og ikke hendelsestidspunktet som skjæringspunkt i en slik overgangssituasjon som vår sak gjelder. Bestemmelsen er plassert i kapittel IV om konvensjonens virkeområde og regulerer ikke ikrafttreddesspørsmål av denne art.

(34) Norge er på denne bakgrunn folkerettslig bundet til å anvende 1976-konvensjonens regler overfor ansvarlige fra stater som var part i konvensjonen, på hendelser som fant sted før 1996-protokollen trådte i kraft.

(35) Ut fra forarbeidenes uttalelser om at 1996-protokollen før ikrafttreddelsen bare skulle anvendes overfor ansvarlige fra stater som ikke var tilsluttet 1976-konvensjonen, og understrekning av at Norges folkerettslige forpliktelser skulle overholdes, kan formuleringen ”på det tidspunkt da begjæringen fremsettes” etter dette ikke forstås slik at den regulerer den overgangssituasjon som den foreliggende sak gjelder. Hendelsestidspunktet og ikke begjæringstidspunktet må her danne skjæringspunkt. 1976-konvensjonens regler må følgelig komme til anvendelse overfor ansvarlige fra 1976-stater når hendelsen fant sted før ikrafttreddelsen av 1996-protokollen selv om begjæring om ansvarsbegrensning først ble satt frem etter at protokollen trådte i kraft. Lagmannsrettens kjennelse bygger på dette punkt på feil lovtolkning.

(36) Partene er enige om at begrensingsfondet skal være på 38 000 000 kroner dersom fondet skal fastsettes etter reglene i sjøloven del III, jf. 1976-konvensjonen. Jeg finner derfor at Høyesterett må kunne treffe ny avgjørelse om at det skal opprettes et begrensingsfond på 38 000 000 kroner, fremfor å oppheve lagmannsrettens avgjørelse og hjemvise saken til ny behandling i lagmannsretten.

(37) Kjæremålet har ført frem, og jeg finner det klart at staten må pålegges å betale saksomkostninger for Høyesterett, se tvistemålsloven § 180 andre ledd, jf. § 172 første ledd. Den kjærende parts omkostninger for Høyesterett er oppgitt til 87 500 kroner,

hvorav 17 500 kroner utgjør merverdiavgift. Jeg legger omkostningsoppgaven til grunn. I tillegg kommer rettsgebyr på 5160 kroner, slik at de samlede omkostninger utgjør 92 660 kroner.

(38) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

1. I anledning av havariet av lasteskipet MS Rocknes 19. januar 2004 opprettes et begrensningsfond på 38 000 000 – trettiåttmillioner – kroner.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler staten ved Fiskeri- og kystdepartementet til Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S "Kvitnes" GmbH & Co KG 92 660 – nittitotusensekshundreogseksti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelse med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

(39) Dommer **Tjomsland:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(40) Dommer **Matningsdal:** Likeså.

(41) Kst. dommer **Sverdrup:** Likeså.

(42) Dommer **Lund:** Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

1. I anledning av havariet av lasteskipet MS Rocknes 19. januar 2004 opprettes et begrensningsfond på 38 000 000 – trettiåttmillioner – kroner.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler staten ved Fiskeri- og kystdepartementet til Reederei Hans-Jürgen Hartman M/S "Kvitnes" GmbH & Co KG 92 660 – nittitotusensekshundreogseksti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelse med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: